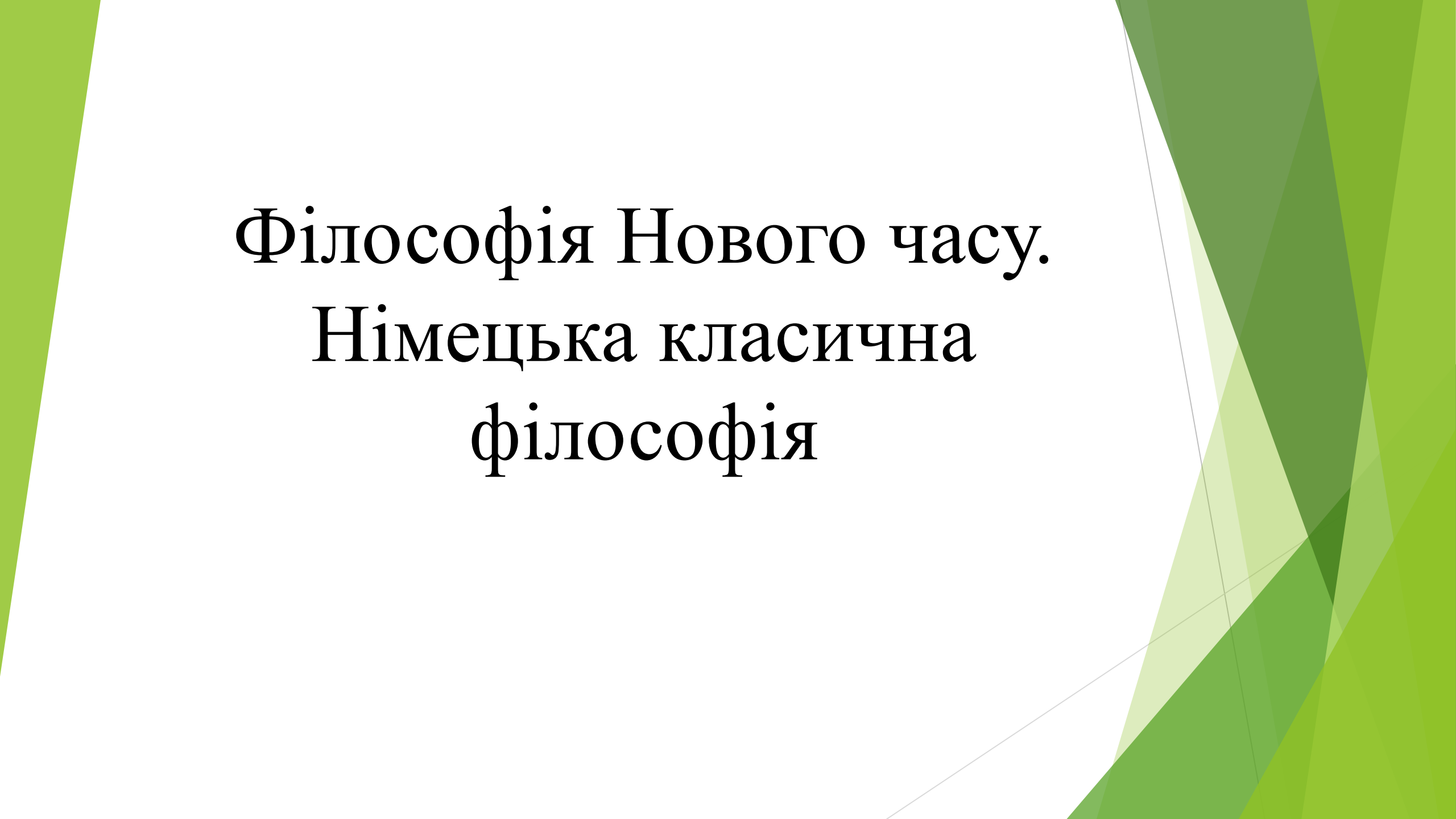

The background features abstract, overlapping green geometric shapes, primarily triangles and polygons, in various shades of green, creating a modern and dynamic visual effect.

Філософія Нового часу. Німецька класична філософія

План

1. Світогляд та філософія Нового часу. Новоевропейська програма побудови філософії науки.
2. Специфіка німецької класичної філософії та її вплив на розвиток філософської думки XIX - XX ст.
3. Трансцендентальна філософія І. Канта та її ключові проблеми.
4. Філософська система та метод Гегеля.
5. Антропологічний матеріалізм і критика релігії Л. Фейєрбаха.

Світогляд та філософія Нового часу. Новоєвропейська програма побудови філософії науки.

З XVII ст. - розпочинається новий розвиток філософії мислення. Період з XVII до середини XIX ст. називають періодом класичної філософії: від Бекона і Декарта до Гегеля і Фейєрбаха.

Вершиною розвитку європейської класики стає німецька класична філософія (II пол. XVIII - I пол. XIX ст.) - І. Кант, Й. Фіхте, Ф. Шейлінг, Г. Гегель, Л. Фейєрбах. Європейська класична філософія виникає у період утвердження буржуазного суспільства та його цінностей. То був час буржуазних революцій в Європі (Англії, Нідерландах, Франції). З позиції розуму були піддані критиці основи релігії, суспільства, розуміння природи. Це період розвитку науки, тому наука і проблема пізнання (гносеологія, логіка, методологія) складають ядро всієї філософської проблематики.

Головною ідеєю класичної філософії XVII - XIX ст. - стає ідея раціонального панування людини над природою і суспільством.

Можна окреслити основні риси філософії Нового часу:

- ▶ **Деїзм** - Бог дає перший поштовх, а потім усувається від справ. Всесвіт розвивається відповідно до природних законів.
- ▶ **Механіцизм** - розуміння природних процесів і людини, різноманітні форми розвитку зведені до механічного руху. «Людина - машина» - крайнє вираження механіцизму Нового часу. Перетворення світу на основі зведення його до простих механізмів.
- ▶ **Матеріалізм** - який спирається на великі відкриття природних наук розповсюджених на явища природи.

В теорії пізнання виявляються взаємообумовлені напрями:
раціоналізм та емпіризм

Раціоналізм (лат. *rationalis* - розум) - філософський напрямок, який визнає розум основою пізнання. Раціоналізм протистоїть як ірраціоналізму (інтуїтивізм) так і емпіризму. Основоположником раціоналізму є дуаліст Декарт. Продовжили - голандський філософ Б. Спіноза, німецький філософ Лейбніц.

Прихильники раціоналізму вважали джерелом пізнання Розум, логічне мислення, твердили, що чуттєвий досвід не може забезпечити достовірність і загальне знання. На протилежність середньовічній схоластиці та релігійному догматизму класичний раціоналізм (Р. Декарт, Б. Спіноза, Г. Лейбніц) виходив з ідеї природного порядку - необмеженої причинної послідовності, що пронизує світ, тобто мав форму детермінізму. Раціоналізм, що стверджував визначальну роль Розуму не тільки в пізнанні, а й у діяльності людей, став філософською основою ідеології Просвітництва. Позиція раціоналізму, як і позиція емпіризму (сенсуалізму), була однобічною, абсолютизувала одну з пізнавальних властивостей людини, що врешті-решт сприяло утвердженню у філософії метафізичного, механістичного способу мислення.

В теорії пізнання виявляються взаємообумовлені напрями:
раціоналізм та емпіризм

Емпіризм (грец. *empeiria* - досвід) - філософський напрям, який визнає чуттєвий досвід основним і єдиним джерелом і змістом знання.

Емпіризм XVII - XVIII ст. - матеріалістичний емпіризм, такий, який стверджує, що чуттєвий досвід об'єктивно відображує навколишній світ. (Пізніше з'являється об'єктивно ідеалістичний емпіризм, такий, що визнає єдиною реальністю суб'єктивний досвід / 5 ерклі, Юм).

Прихильники емпіризму (від грец. *emperia* - досвід) вважали єдиним джерелом пізнання чуттєвий досвід (дані органів відчуття людини), справедливо твердили, що процес пізнання починається з відчуттів. Своєрідною модифікацією емпіризму виступає сенсуалізм (від лат. *sensus* - почуття). Прихильники сенсуалізму прагнули вивести весь зміст пізнання вже не просто з досвіду, а з діяльності органів відчуття. З XVII- XVIII століть емпіризм та сенсуалізм розвивали Френсіс Бекон, Томас Гоббс, Джон Локк, представники французького матеріалізму. Послідовне продовження сенсуалізму Джона Локка привело Джорджа Берклі та Давіда Юма до суб'єктивно-ідеалістичних висновків.

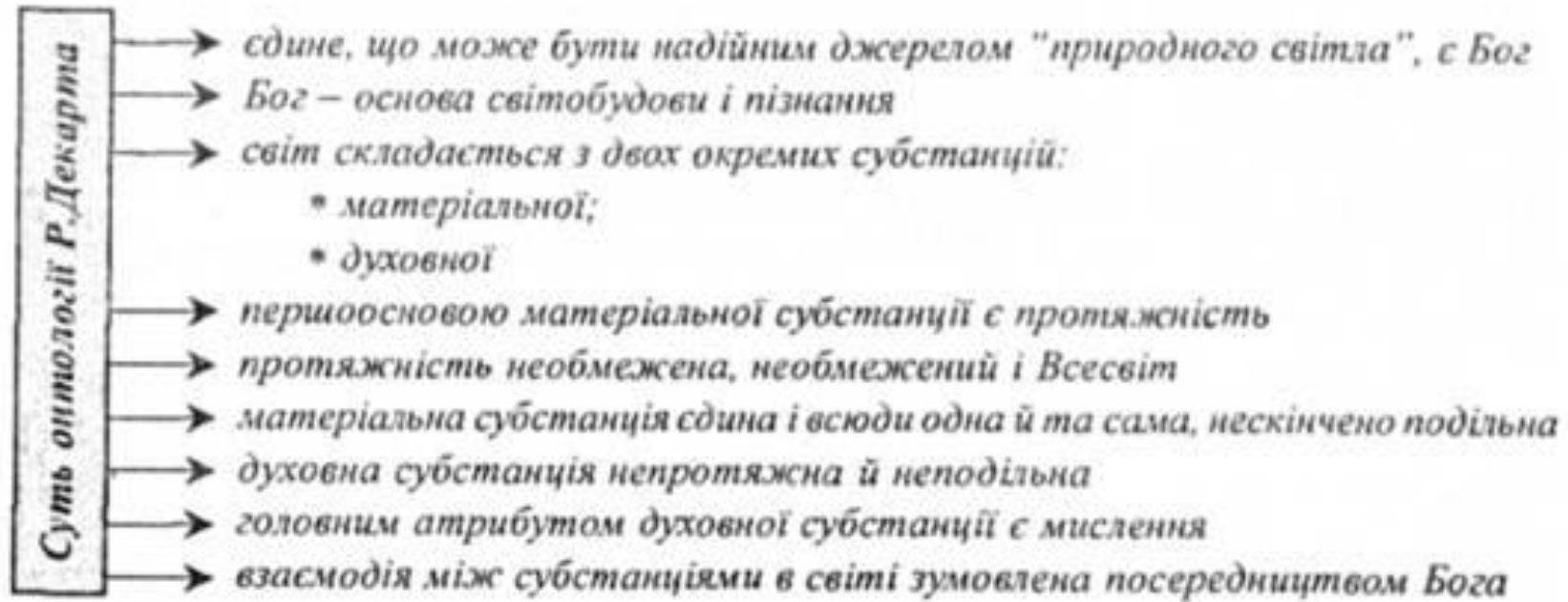
Рене Декарт (1596-1650) французький філософ, фізик, математик, засновник раціоналізму. Праці: «Роздуми про метод», «Метафізичні роздуми», «Начала філософії».

Декарт вносить нову орієнтацію в філософію. Він був основоположником дедуктивно-раціоналістичного методу пізнання. Роздуми від загального до часткового.

Дедукція - це ланцюг достовірних логічних висновків, що спираються на «абсолютно достовірні положення» (аксіоми).

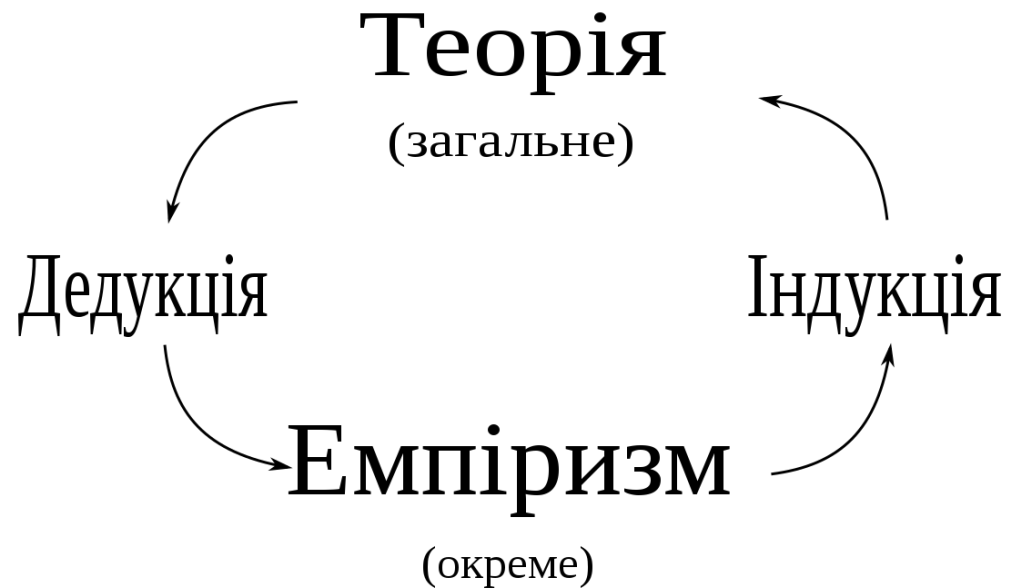

Суть онтології Рене Декарта

Бекон розробляє свій метод, який ототожнює з бджолою, яка перелітає з квітки на квітку, збирає сік, а потім переробляє його на мед. Свій метод пізнання називає - індукція.

Індукція - це роздуми від часткового до загального. Це коли від спостереження одиничних явищ відбувається перехід до формування загальних ідей, законів.

Згідно з теорією двоїстої істини Бекон здійснює розрізнення чуттєвої та розумної душі людини. Розумна душа входить у людину за божественним провидінням, вона є предметом теології, а чуттєва душа має всі характеристики тілесності, вона є предметом філософських досліджень. Таким поділом він створює для науки концепцію, яка дає змогу вивчати людину, її вчинки. Вихідним моментом пізнавальної діяльності він визнає чуттєвість. Тому Бекон часто називають засновником емпіризму – філософського напрямку, що будує свою гносеологію, аналізуючи чуттєве пізнання і досвід. Головна теза емпіризму полягає в такому трактуванні: "немає нічого в розумі, що до цього не пройшло через чуття".

Специфіка німецької класичної філософії та її вплив на розвиток філософської думки XIX - XX ст

Німецька класична філософія є значним і вагомим етапом у розвитку світової філософії, що охоплює напружений, дуже яскравий за своїми результатами, важливий за впливом на духовну історію людства період духовно-інтелектуального розвитку.

Вона представлена сукупністю філософських концепцій Німеччини майже за сто років, зокрема, такими оригінальними мислителями, як Іммануїл Кант (1724-1804), Йоган Готліб Фіхте (1762-1814), Фрідріх Вільгельм Шеллінг (1775-1854), Георг Вільгельм Фрідріх Гегель (1770-1831), Людвіг Андреас Фейєрбах (1804-1872).

Всіх представників німецької класичної філософії об'єднує розуміння ролі філософії в історії людства і в розвитку світової культури. Вони вважали, що філософія покликана критично самопізнати людську життєдіяльність, зробили предметом спеціального філософського дослідження людську історію і людську сутність.

Представники німецької класичної думки надали філософії вигляду широко розробленої та диференційованої спеціальної системи дисциплін, ідей, понять та категорій. Німецька класична філософія є високо професійною, надзвичайно абстрактною та узагальненою системою філософського освоєння дійсності.

- ▶ Німецька класична філософія розробила цілісну діалектичну концепцію розвитку.
- ▶ Німецька класика виробила певні загальні принципи підходу до проблеми історичного розвитку, запропонувавши досліджувати його науково-теоретичними засобами і виділивши деякі його загальні закономірності.
- ▶ Розглядаючи проблеми людини, німецька класична філософія концентрує увагу навколо принципу свободи та інших гуманістичних цінностей. Враховуючи ці основні риси німецької класичної філософії, можна виділити також і основні проблеми, дослідження яких перебуває в центрі уваги цього періоду розвитку світової філософії: проблема науковості філософії, онтології, гносеології, філософської антропології, філософії історії, філософії права, філософії релігії, етики, естетики і т.д.

Трансцендентальна філософія І. Канта та її ключові проблеми.

Родоначальником німецької класичної філософії вважається Іммануїл Кант. В його творчості умовно виділяють два періоди: докритичний (до 70-х років XVIII ст.) та критичний.

Кант наголошує, що головним фактором визначення способу пізнання та конструювання предмета знання є суб'єкт пізнання та його пізнавальні здібності. У критичний період Кант створює філософські праці, які стали подією в історії людської культури: "Критика чистого розуму", "Критика практичного розуму", "Критика здатності судження", присвячені осмисленню філософії як науки, гносеології, проблем людської свободи та моральності і т. ін.

Кант визначає філософію як науку про відношення будь-якого знання до суттєвих цілей людського розуму. Філософія, з його точки зору, має відповісти на такі питання: "Що я можу знати?", "Що я маю робити?", "Чого я можу сподіватись?" Відповідь на такі питання і гарантує філософії її високу місію законодавиці розуму. Таку місію, на думку Канта, може виконати лише трансцендентальна філософія, яка є системою усіх принципів чистого розуму.

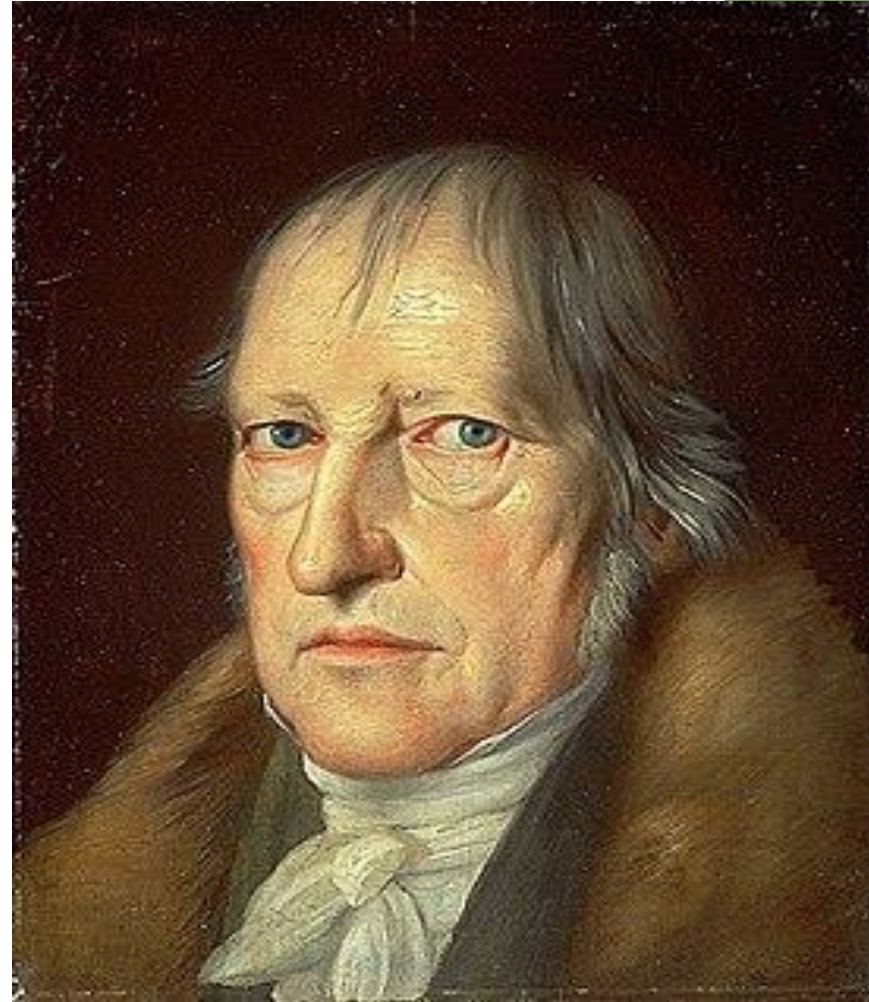
Трансцендентальні ідеї Кант поділяє на три види:

1. Світ психологічних ідей, де досліджується абсолютна єдність мислячого суб'єкта; це мікросвіт людського "Я".
2. Світ космологічних ідей, де вибудовується абсолютна єдність зовнішнього світу. Це макрокосмос: природа, космічна цілісність, "людина в природі".
3. Світ теологічних ідей, де фіксуються абсолютна єдність усіх предметів взагалі: вони вводять людину у світ віри, в якому центральне місце відведене поняттям Бога та безсмертя душі.

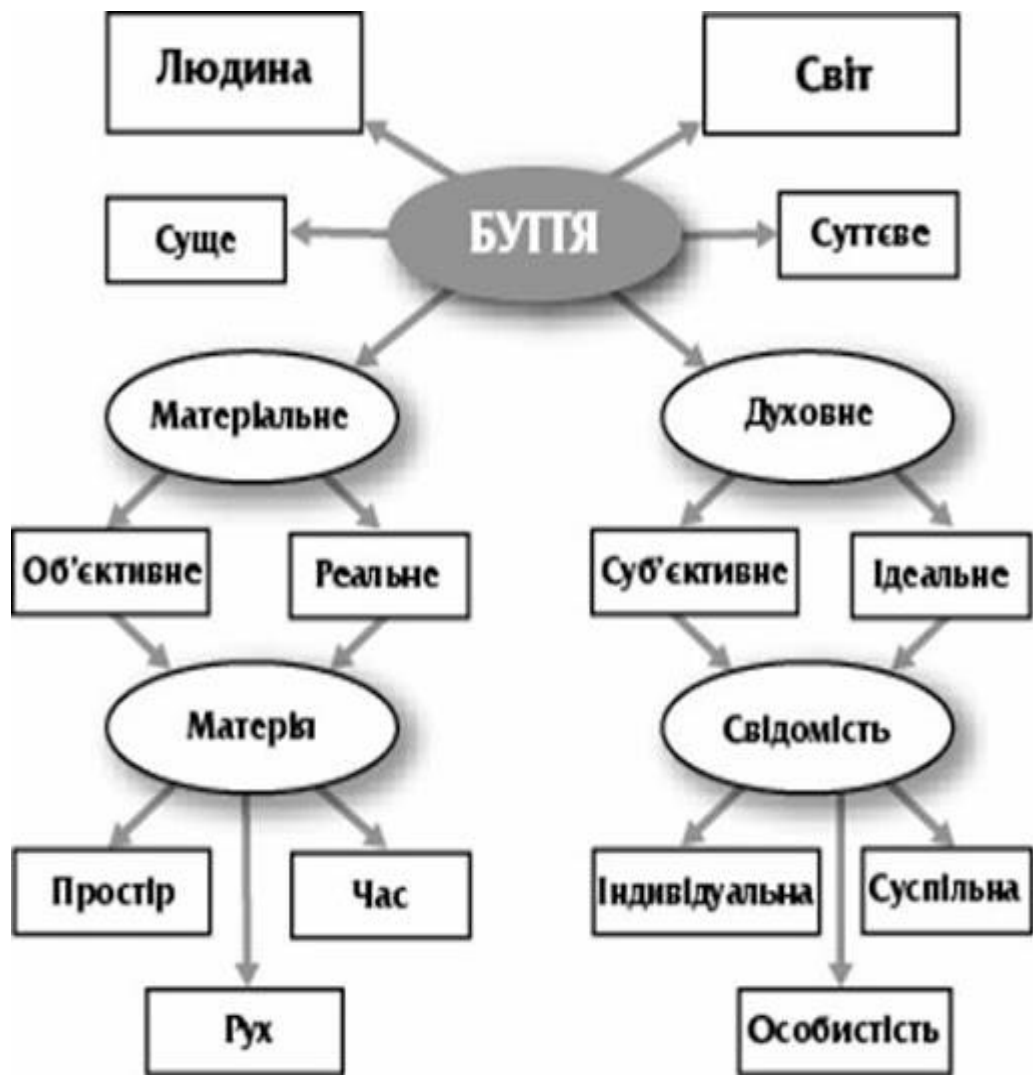

Філософська система та метод Гегеля

Вчення Георга Вільгельма Фрідріха Гегеля є вищим досягненням німецької класичної філософії. Воно характеризується виключною широтою та глибиною змісту, важливістю та багатогранністю поставлених проблем. Вперше в теорії діалектики Гегель створив теорію розвитку суперечності та її подальшого вирішення в синтезу.

Вихідним пунктом філософської концепції Гегеля є тотожність буття та мислення. Ця тотожність, гадає Гегель, є відносною, як і їх взаємопротилежність, і в ній виникає роздвоєння на протилежності, проте поки що тільки в думці на суб'єкт думки та на думку як змістовний об'єкт. Мислення, з точки зору Гегеля, є не лише суб'єктивною людською діяльністю, а й незалежною від людини об'єктивною сутністю, першоосновою всього сущого. Мислення, стверджує Гегель, відчужує своє буття у формі матерії, природи, яка є "інобуттям" цього об'єктивно існуючого мислення, або абсолютної ідеї.

Діалектика Гегеля

- ▶ Закон єдності та боротьби протилежностей: Всім предметам і явищам внутрішньо властиві протилежні сторони, тенденції, що знаходяться в стані єдності та боротьби; боротьба між протилежностями обумовлює внутрішнє джерело розвитку, веде до зростання суперечностей, які вирішуються шляхом усунення (подолання) старого і утвердження нового, якому також властиві свої протилежності.
- ▶ Закон перетворення кількісних відношень у якісні: в процесах розвитку «кількісні зміни на певному етапі призводять до якісних, а нова якість породжує нові можливості та інтервали кількісних змін».
- ▶ Закон заперечення: в будь-якому розвитку (регресивному або прогресивному) на будь-якому рівні буття завжди діалектично поєднуються моменти руйнування старої системи і моменти спадкоємності, тобто збереження властивостей старої системи.

Антропологічний матеріалізм і критика релігії Л. Фейєрбаха

Завершує німецьку класичну філософію філософія Людвіга Фейєрбаха. І хоча філософія Фейєрбаха в основі своїй протилежна до філософії його попередників, поєднує його з ними те, що, як і в них, у Фейєрбаха в центрі уваги теж стоїть людина, як і вони, Фейєрбах намагається знайти смисложиттєві основи й орієнтири людської діяльності в нових історичних умовах.

Фейєрбах, на відміну від своїх попередників, є **матеріалістом**. Він заявляє, що набагато простіше уявити собі виникнення духу з матерії, ніж виникнення матерії з духу. Але його матеріалізм особливий. Фейєрбах розвиває антропологічний матеріалізм. У центрі нової філософії, говорить Фейєрбах, повинна бути поставлена людина, людина як природна істота, а не тільки як розум. Людина є вищим проявом природи, саме в ній виявляється єдність буття і мислення. Тому антропологія повинна стати загальною наукою. Саме в антропології варто шукати корені і теології, і філософії. Сутність людини є єдність розуму, волі і серця. Розум, дух існує тільки разом з тілом, разом з почуттям, з людиною. Духовна діяльність відрізняється від інших видів діяльності тільки тим, що вона пов'язана з діяльністю іншого органа - голови.

Головною справою життя і філософії Фейєрбаха була критика релігії. Ця критика і стала ланкою зв'язку двох якісно відмінних етапів його творчості. На противагу гегелівській філософії релігії Фейєрбах розглядав філософію та релігію як світорозуміння, що взаємно виключають одне одного. На його думку, філософія є наукою, вираженням ідеї науки, втіленням духу науки як такої, незалежно від будь-кого конкретно визначеного її предмета. А теологія (релігія) завжди переслідувала філософію, оскільки остання підносить людину до рівня Всесвіту. Тому під час панування теології, науковий (філософський) дух був пригніченим.

Теологія, з точки зору Фейєрбаха, є способом мислення, що перешкоджає дослідженню природи, тому і людина в ній завжди перебуває поза природою. Але чому філософія є завжди протилежністю теології? На це — питання Фейєрбах відповідає так: фундаментом теології є чудо, фундаментом філософії — природа предметів; фундаментом філософії є розум, фундаментом теології — воля.

Список використаних джерел

1. Герасимчук А.А., Тимошенко З.І. Курс лекцій з філософії: Навч. Посібник. - К., 1999. - С. 52-76.
2. Козовик І. Історія Філософії. - Ів. Франківськ, 1999. - С. 219-226; 228-238; 241-254.
3. Надольний І.Ф. Філософія: Курс лекцій. - К., 2000. - С. 55-76.
4. Петрушенко В.Л. Філософія. Курс лекцій: Навч. посібн. - Львів, 2001. - С. 108-132.
5. Татаркевич В. Історія філософії. - Львів, 1999. - Т.2. - С. 54-103.

Дякую за увагу!